

Nr 44.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1928 kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion angående ordnande av platsen framför och omkring riksdagshuset m. m.

I en inom riksdagens andra kammare under nr 347 väckt, till bankoutskottet hänvisad motion har herr *Rydén* hemställt, att riksdagen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att skyndsamt verkställa utredning och framlägga förslag till ordnande av de angelägenheter — åsyftande ett ordnande av platsen framför och omkring riksdagshuset m. m. — som i motionen berörts.

Beträffande motiveringen för yrkandet får utskottet, i den mån redogörelse i det följande ej lämnas, hänvisa till motionen.

Innan utskottet ingår på behandling av de i motionen berörda frågorna, anser sig utskottet böra i korthet redogöra för vissa åtgärder, som tidigare efter riksdagshusets uppförande vidtagits eller varit under diskussion i fråga om Helgeandsholmens ordnande. *Frågans tidigare behandling.*

Utskottet vill till en början erinra, att riksdagen år 1906 på hemställan av statsutskottet uppdrog åt fullmäktige i riksgäldskontoret att för begränsning av platsen framför riksdagshuset låta mot Norrbro uppföra en barriär av sten med erforderliga öppningar för trafiken. Sedan detta arbete utförts under sommaren 1907, framhöllo fullmäktige i skrivelse till statsutskottet vid 1908 års riksdag, att den sålunda uppförda barriären icke kunde anses vara fullständigt avslutad. För att densamma skulle kunna göra sig fullt gällande och verka estetiskt tilltalande syntes oundgängligen fordras, att lämpliga prydnader uppsattes å de i densamma ingående fyra stempelarna eller piedestalerna. För att erhålla förslag till sådana prydnader hade fullmäktige vänt sig till riksdagshusets arkitekt Aron Johansson, vilken i enlighet med fullmäktiges uppdrag från olika konstnärer anskaffat alternativa förslag till nämnda pelares dekorerings antingen med urnor eller med statyer. Fullmäktige förklarade, att enligt deras mening statyer ägde företräde framför urnor och uttalade såsom sin åsikt, att genom uppsättandet av vackra statyer i brons å dessa pelare barriärens utseende skulle i hög grad vinna och denna anordning verksamt bidra till förskönande av platsen framför riksdagshuset. På grund härav hemställde fullmäktige om anvisande av ett belopp av högst 40 000 kronor för ifrågavarande ändamål. En av fullmäktige var emellertid skiljaktig från beslutet och uttalade den meningen, att frågan om stempelarnas dekorerings borde avgöras i sammanhang med frågan om prydnandet av platsen framför riksdagshuset. 1908 års riksdag.

Fullmäktiges framställning tillstyrktes av statsutskottet. Båda kamrarna avslogo emellertid densamma. I de debatter, som föregingo beslutet, uttalades bland annat, att ärendet befunde sig i ett outrett skick samt att ordnandet av riksdagshusplatsen borde ske i ett sammanhang efter en enhetlig plan.

1919 års
riksdag.

Frågan om åtgärder i sådant syfte upptogs ett decennium senare av förste arkivarien i riksarkivet, *filosofie doktorn L. M. Bååth*, som i en den 29 januari 1919 till fullmäktige i riksgäldskontoret ingiven skrivelse efter en längre motivering föreslog, att spørsmålet om Helgeandsholmens konstnärliga ordnande i ett planmässigt sammanhang måtte anförtros åt en kommitté av konstnärer och representanter för riksdagen, vilken nämnd borde vara så sammansatt, att de resultat, till vilka den byggnadshistoriska forskningen numera kommit, kunde läggas till grund för den slutliga planens uppgörande.

Över det av doktorn Bååth framlagda förslaget inhämtade fullmäktige yttrande av *byggnadsstyrelsen*, som i skrivelse i april 1919 anförde i huvudsak följande:

Riksdagen synes år 1908 endast hava åsyftat ordnandet av platsen framför riksdagshuset. Arkivarien Bååth utvidgar frågan att omfatta hela Helgeandsholmens konstnärliga ordnande i ett planmässigt sammanhang.

Byggnadsstyrelsen håller före, att den nu återuppväckta frågan måste givas denna senare omfattning, om man vill vinna någon fullt tillfredsställande plan för ordnandet av platsen framför riksdagshuset. Denna plats sammanhänger nämligen så intimt med Norrbro ur stadsplanesynpunkt, att en eventuell ändring av den ena anläggningen måhända kan påfordra jämkning även av den andra.

Norrbroanläggningen är att betrakta som en förplats till kungl. slottet och måste arkitektoniskt ordnas med huvudsaklig hänsyn till denna monumentalbyggnad; platsen framför riksdagshuset domineras åter av detta senare. Dessa båda byggnader stå ännu hårt, kallt och oförmedlade emot varandra, liksom Norrbroanläggningen emot riksdagshusplatsen. Det lider intet tvivel om, att man genom ett lämpligt ordnande av riksdagshusplatsen och Norrbro med Strömparterren skall kunna arkitektoniskt tillfredsställande utjämna den ofördelaktiga estetiska spänningen emellan de mäktiga byggnaderna.

Byggnadsstyrelsen får därför, i anslutning till arkivarien Bååths förslag, förorda tillsättande av en nämnd med uppdrag att utreda frågan om ordnandet av riksdagshusplatsen och Norrbro med Strömparterren. Då denna fråga, även inskränkt till endast riksdagshusplatsen, är en stadsplanefråga, torde i denna nämnd Stockholms stad böra vara representerad.

Byggnadsstyrelsen tillåter sig slutligen påpeka önskvärdheten av, att denna nämnds utredning måtte basera sig på resultatet av allmän pristävling bland svenska arkitekter.

I skrivelse till bankoutskottet den 24 april 1919 uttalade *fullmäktige i riksgäldskontoret*, efter att hava erinrat om vad i ärendet förekommit, för egen del, att den föreliggande frågan om Helgeandsholmens slutliga ordnande icke längre borde undanskjutas. Beträffande lämpligaste sättet för frågans vidare behandling yttrade fullmäktige huvudsakligen följande:

Då med hänsyn till platsens läge och monumentala karaktär frågans lösning krävde en omsorgsfull och allsidig utredning, syntes det fullmäktige lämpligast, att, såsom byggnadsstyrelsen föreslagit, en nämnd tillsattes med uppdrag att verkställa en sådan utredning och för detta ändamål anordna en allmän pristävlan bland svenska arkitekter. Program för tävlingen borde utarbetas genom nämndens försorg. Förslagsvis skulle nämnden bestå av sju personer, nämligen två representanter för riksdagen, utsedda av fullmäktige i samråd med kamrarnas talmän, två representanter, som fullmäktige utsåge inom sig, två representanter för de arkitektoniska och konstnärliga intressena, utsedda av byggnadsstyrelsen, samt en representant för Stockholms stad, utsedd av stadsfullmäktige. Beträffande pristävlingen hade fullmäktige tänkt sig utfästandet av tre pris å exempelvis 5 000, 3 000 och 1 500 kronor. För detta ändamål skulle sålunda erfordras omkring 10 000 kronor. Härjämte måste nämnden disponera nödigt belopp såsom ersättning för biträde vid utarbetandet av program, ifrågakommande ersättning till nämndens ledamöter, arvode åt sekreterare m. m. Sistnämnda utgifter syntes kunna begränsas till omkring 5 000 kronor. Inalles skulle sålunda krävas omkring 15 000 kronor. Då det givetvis ej vore möjligt att noggrant beräkna kostnaderna, syntes emellertid det anslag, som kunde komma att beviljas, böra givas karaktären av förslagsanslag; och borde anslaget utgå av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus.

I avgivet utlåtande nr 49 förklarade sig *bankoutskottet* dela fullmäktiges mening därom, att den föreliggande frågan om Helgeandsholmens slutliga ordnande icke längre borde undanskjutas. Utskottet hade icke heller något att erinra mot att i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag en särskild nämnd tillsattes med uppdrag att verkställa erforderlig utredning i ärendet och för detta ändamål anordna en allmän pristävlan bland svenska arkitekter. Utskottet ansåg emellertid nämnden böra bestå av nio personer. Av dessa borde enligt utskottets mening fyra representera riksdagen samt utses av fullmäktige i samråd med kamrarnas talmän. Någon av dessa representanter borde lämpligen utses bland fullmäktige. Vidare borde Stockholms stad företrädas av två representanter, valda av Stockholms stadsfullmäktige. Slutligen syntes det böra anförtros åt byggnadsstyrelsen att utse övriga tre ledamöter i nämnden för att representera de arkitektoniska och konstnärliga intressena, varvid tillfälle borde beredas intresserade föreningar och sammanslutningar att inkomma med förslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte *dels* uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i överensstämmelse med vad i utlåtandet angivits utreda frågan om Helgeandsholmens slutliga ordnande, *dels ock* bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus för ändamålet använda ett belopp av förslagsvis 15 000 kronor.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I anledning av riksdagens beslut tillsattes en av nio personer bestående nämnd för frågans utredande. Nämndens ledamöter voro: riksgäldsfullmäktige Nämnden för Helgeandsholmens ordnande.

ges dåvarande ordförande vice häradshövdingen E. Kinander, riksgäldsfullmäktigen greve G. Lagerbjelke, ledamoten av försäkringsrådet K. A. Tengdahl och professorn K. E. O. Kjellberg, samtliga utsedda av fullmäktige i samråd med kamrarnas talmän; direktören S. A. Lovén och journalisten H. Gustafsson, utsedda av Stockholms stadsfullmäktige; dåvarande byggnadsrådet S. Curman, dåvarande professorn I. Tengbom och arkitekten C. Westman, utsedda av byggnadsstyrelsen.

Nämnden, som första gången sammanträdde i oktober 1919, utlyste i maj 1920 en allmän pristävlan bland svenska arkitekter om Helgeandsholmens slutliga ordnande.

Beträffande innehållet i det av nämnden utarbetade *tävlingsprogrammet* må här omnämnas följande.

I programmet erinrades till en början, att frågan om ordnandet av slottets närmaste omgivning mot norr sedan århundraden tillbaka varit föremål för utredningar. Genom riksdags- och riksbankshusens uppförande och i samband därmed gjorda anläggningar kunde problemet att ordna denna huvudstadens förnämsta arkitekturplats ej sägas vara slutgiltigt löst.

Beträffande tävlingens innebörd och omfattning återgavs det väsentligaste av innehållet i byggnadsstyrelsens ovan intagna skrivelse till fullmäktige, vari styrelsen bland annat uttalat såsom sin uppfattning, att man genom lämpligt ordnande av riksdagshusplatsen och Norrbro med Strömparterren skulle kunna arkitektoniskt tillfredsställande utjämna den ofördelaktiga estetiska spänningen mellan slottet och riksdagshuset.

Den tävlande vore emellertid icke inskränkt till lösandet av endast detta problem. Tävlingen avsåge ordnandet av hela Helgeandsholmen, och den tävlande ägde alltså att med avseende å holmen föreslå sådana nya anordningar eller ändringar i redan befintliga, som kunde giva en bättre anslutning till riksbyggnaderna och till kringliggande stadspartier. Tävlingen vore att betrakta som en idétävlan, där den största möjliga frihet lämnades förslagsställaren inom ramen av de bestämmelser, som i programmet angäves. Därvid hade han att räkna med riksbyggnaderna, sådana de vore, men kunde, om han önskade, föreslå förändringar i sådana arkitektoniska detaljer, som lätt kunde ändras och vilka han funne i deras nuvarande skick vara hinderliga för erhållande av en god helhetsverkan.

Den tävlande ägde frihet föreslå anläggandet av mindre byggnader på holmen. Behov av utvidgning av riksdagshusets lokaler förefunnos, men det borde dock beaktas, att detta behov ej finge tillgodoses på bekostnad av de estetiska kraven.

Riksbyggnaderna vore uppförda på pålgrund. Riksdagshusplatsen och kajgatorna söder och norr om riksdagshuset vore i samband med byggnadernas uppförande utfyllda i höjd med Norrbroplanen. Några tekniska hinder att något sänka nuvarande markplan syntes, om så skulle anses nödvändigt, ej förefinnas.

Tävlingsområdet omfattade sålunda Helgeandsholmen med Strömparterren och därjämte samtliga broar från holmen till stadens övriga delar samt dessa broars fästen vid angränsande platser och strandgator.

Vid tävlingen skulle särskilt beaktas, att den nuvarande *provisoriska järnbron över Norrströms norra gren* på grund av stadsfullmäktiges år 1916 fattade beslut skulle ersättas medelst en fast stenbro i tre spann. Den så-

lunda föreslagna bron vore avsedd att uppföras som gång- och körbro. Rörande broprojektet meddelades vidare, att detsamma vore föremål för vattenrättsdomstols prövning, avseende att utröna i vad mån brons uppförande kunde göra intrång på strandägares utefter Mälaren rättigheter. Broförslaget vore sålunda ur rättssynpunkt ej slutbehandlat. Då brons utförande alltså ej vore igångsatt, kunde förändringar i brons utseende och konstruktion få föreslås av de tävlande.

Inom tävlingens ram skulle jämväl ligga att föreslå ett mera tilltalande anordnande av den *utskjutande landremsan (puckeln) i Norrströms norra gren*. Nämnden erinrade i detta avseende därom, att en reglering av Mälarens vattenstånd vore ifrågasatt, samt att, därest en sådan komme till stånd, bortschaktning av nämnda landremsa kunde bli nödvändig för att möjliggöra tillräckligt stor sektionsarea för Mälartolppet. Då tidpunkten för regleringens genomförande ännu vore oviss, måste landremsan i fråga tänkas tillsvidare bibehållen; en bortschaktning av densamma under högsta vattenståndet kunde nämligen ej äga rum på grund av härigenom uppkommande konsekvenser beträffande Mälarens vattenstånd.

I tävlingsprogrammet erinrades vidare om en av ministern F. H. R. Kleen år 1907 gjord donation av 100 000 kronor såsom grundplåt för bekostande av ett *nationalmonument*. Donatorn hade för sin del uttalat sig för dettas uppsättande å Helgeandsholmen, ehuru även annan plats enligt donationsvillkoren kunde få förekomma. Monumentet vore enligt donatorns mening avsett att vara en symbolisk framställning av vårt folks andliga och materiella utveckling. Tävling rörande ett dylikt nationalmonument hade anordnats åren 1909—10. Tävlingsjuryn och den för realiserandet av planen på ett nationalmonument tillsatta kommittén hade dock icke ansett något av de framkomna förslagen böra komma i fråga till utförande, men kommittén hade uttalat önskvärdheten av att, när frågan om pryndandet av platsen framför riksdagshuset en gång upploges till behandling, man måtte erinra sig den av minister Kleen framkastade tanken att framför riksdagshuset resa ett nationalmonument.

Slutligen omförmäldes i tävlingsprogrammet ett då föreliggande, sedermera realiserat förslag att i Strömparterren uppsätta ett monument över Esaias Tegnér (Solsångaren).

Vid tävlingstidens utgång den 15 december 1920 hade inalles 29 tävlingsförslag inkommit. Förslagen bedömdes av fem inom nämnden utsedda prisdomare, nämligen herrar Kinander, Kjellberg, Tengbom, Westman och Curman, vilka den 11 januari 1921 avgåvo ett skriftligt *utlåtande rörande tävlingens resultat*.

I berörda utlåtande angav prisnämnden i samband med bedömandet av de olika tävlingsförslagen vissa allmänna synpunkter på frågan om det lämpligaste sättet för ordnandet av Helgeandsholmen, vilka ansågos hava såsom resultat framgått av tävlingen.

Nämnden uttalade därvid bland annat, att problemets lösning icke kunde vinnas genom att, såsom i några förslag ifrågasatts, på holmen anordnades en plats genom en utvidgning av Norrbroplanet. En dylik platsbildning skulle nämligen med nödvändighet medföra ett brytande av huvudaxeln mot slottet och därigenom bidra till ett ytterligare accentuerande av axeln mot riksdagshuset. Verkan av platsbildningen måste sålunda bli motsatsen mot

det utjämnande av spänningen mellan slottet och riksdagshuset genom det senares underordnande under slottet, som man vid Helgeandsholmens ordnande ville vinna.

Holmens ordnande syntes vidare helst böra ske utan att, på sätt av flera tävlande föreslagits, ett mer eller mindre fullständigt kringbyggande av Norrbro med eller utan samband med riksdagshuset komme till stånd. Bland de olägenheter av arkitektonisk art, som enligt prisnämndens uppfattning skulle följa av ett dylikt bebyggande, framhölls särskilt, att den fria utsikten österut mot vattnet samt mot slottet skulle stängas. Vidare skulle de föreslagna byggnaderna utefter Norrbro, särskilt om de förbundes med riksdagshuset genom flyglar, komma att verka såsom en utvidgning och förstoring av riksdagshuset, som därigenom skulle komma att taga hela holmen i anspråk och på så sätt bliva ännu mer dominerande än nu vore fallet. Byggnader utefter bron kunde visserligen sägas medföra den fördelen, att de accentuerade broaxeln och inriktade blicken mot slottet, men detta syntes prisnämnden kunna på ett estetiskt mera tillfredsställande sätt vinnas genom andra medel.

Att, såsom i vissa förslag skett, betona Norrbrolinjen i huvudsak genom placerande av en byggnad å ena — den vänstra — sidan av bron, syntes nämnden icke heller hava fog för sig. Något större företräde hade de förslag, som ifrågasatt flyglar till riksdagshuset utan mera betydande byggnader utefter Norrbro. Härigenom skulle bron accentueras, varjämte ökat lokalutrymme i viss utsträckning skulle kunna beredas riksdagen, men å andra sidan skulle byggnadsmassan på holmen ytterligare ökas och framhävas samt utsikten mot slottet skymmas. I syfte att framhäva brolinjen syntes det vara ett gott grepp att på barriären å ömse sidor av bron framför riksdagshuset placera statyer.

Enligt prisnämndens uppfattning vore den bästa lösningen att finna i de förslag, som avsåge dels ett friställande av Norrbro genom större eller mindre *sänkning av planen* framför riksdagshuset, dels ock att ytterligare byggnader ej placerades å holmen. Härigenom skulle vinnas det önskvärda accentuerandet av Norrbroaxeln mot slottet utan att slottet bortskymdes.

Beträffande den utsträckning, i vilken sänkningen av holmens plan lämpligen borde verkställas, hade i tävlingen framställt flera förslag.

Ett av dessa förslag (andre pristagarens) avsåg en tämligen obetydlig sänkning av planet med omkring 70 cm, under det att ett annat (förste pristagarens) innebar en ganska betydande sänkning, nämligen till ungefär samma höjd som trafikleden mellan riksdags- och riksbankshusen. Det längst gående förslaget, framlagt av arkitekten Ragnar Östberg, innebar en sänkning av hela holmen ända till Strömparterrens nivå med upptagande av valv under Norrbro.

Enligt vad prisnämnden sökt inhämta, syntes några tekniska hinder för en sänkning av planen framför riksdagshuset ej föreligga. Neddragandet av riksdagshusets fasad till det nya planet komme dock säkerligen att bereda svårigheter till följd av grundmurens framskjutande, varför en lösning med en smal terrass i högre plan närmast byggnaden syntes bliva att förorda, helst därigenom även sidofasadernas höjd neutraliserades. Anslutningen mellan Norrbro och det lägre planet syntes vid en icke alltför stor sänkning kunna ordnas genom nedfarter. En sänkning i enlighet med Östbergs förslag skulle, sådant förslaget utformats, bland annat medföra huvudingångens förflyttande till Drottninggatans förlängning.

Strävan att neutralisera riksdagshusets axel hade i åtskilliga tävlingsförslag tagit sig uttryck i en större eller mindre *omformning av riksdagshusets yttre*, i vissa fall avseende mittpartiets borttagande och införande av en enhetlig taklinje. En sådan åtgärd syntes prisnämnden ägnad att i hög grad borttaga spänningen mellan de rivaliserande byggnaderna.

I fråga om vissa särskilda förhållanden, som enligt tävlingsprogrammet varit att beakta, sammanfattade prisnämnden på följande sätt de resultat, vilka tävlingen därutinnan kunde anses hava givit.

Vidkommande först »*riksbron*» hade en del av de tävlande låtit densamma helt eller i huvudsak behålla det utseende, bron erhållit genom de av stadsfullmäktige år 1916 godkända ritningarna, innebärande en fast stenbro i tre spann. Ett stort antal av de tävlande hade emellertid framhållit olämpligheten av en dylik utformning av bron, varigenom densamma bleve en kopia i mindre skala och med förändrade proportioner av Norrbro, och i stället föreslagit brons anordnande i endast ett spann. Det syntes prisnämnden, som om tävlingen givit vid handen, att en dylik lösning av brofrågan ur estetisk synpunkt vore att föredraga framför den av vederbörande myndigheter beslutade.

Vad därefter beträffade »*puckeln*», hade tävlingen medfört en hel del olika uppslag till ordnandet av denna del av holmen, vars bibehållande enligt tävlingsprogrammet vore att räkna med för säkerligen en lång tid framåt. Såvitt nämnden kunnat döma, hade av tävlingen framgått, att ett bibehållande av »*puckeln*» visserligen ej ur arkitektonisk synpunkt kunde anses önskvärt, men att densamma dock väl låte sig samarbetas med omgivningen.

I fråga om *nationalmonumentet* hade enligt nämndens uppfattning tävlingen ådagalagt, att ett sådant monument i form av en enstaka grupp med svårighet kunde utnyttjas i samband med ordnandet av planen framför riksdagshuset, då angeläget vore att icke ytterligare markera mittaxeln mot denna byggnad. Skulle monumentet däremot kunna framställas i form av någon dekorativ anordning, såsom fontän, en rad statyer eller dylikt, såsom flera av de tävlande ifrågasatt, kunde ett utnyttjande av monumentet i samband med holmens ordnande lättare ske.

Till prisbelöning hade ställts till nämndens förfogande ett belopp av 15 000 kronor, varjämte för inköp av ej prisbelönda förslag anvisats ett belopp av 3 000 kronor. Nämnden beslöt disponera priserna på det sätt, att inalles fem pris utdelades, nämligen

första pris, 4 000 kronor, för förslag nr 7 »*Cave Canem*» av arkitekten John Edoff,

andra pris, 3 500 kronor, för förslag nr 16 »*Förlikningsmannen*» av arkitekten E. G. Asplund, samt

tredje pris, till antalet tre, vart och ett å 2 500 kronor, för förslag nr 21 »*Bella*» av arkitekten Birger Borgström, nr 17 »*Bridge*» av arkitekterna David Dahl och Paul Hedquist samt skulptören Eric Grate och nr 10 »*Arx*» av arkitekterna Sven Jonsson och Olof Lundgren.

Av nämnden inköptes dessutom följande två förslag, nämligen nr 25 »*Blom*» för 2 000 kronor av arkitekten Ragnar Östberg och

nr 26 »50 riksdaler», för 1 000 kronor av arkitekten Peder Clason.

Enligt nämndens uppfattning var intet av förslagen sådant, att detsamma i oförändrat skick kunde förordas till utförande. Tävlingen hade dock givit ett gott resultat, då det föreliggande problemet därigenom erhållit en allsidig belysning och ett flertal goda uppslag blivit framförda. Såsom frågan då låge, syntes det nämnden i hög grad önskvärt, att en sammanfattning av tävlingens resultat kunde komma till stånd genom att ett förslag till holmens ordnande utarbetades med tillgodogörande av de uppslag, som genom tävlingen framkommit. Även om dåvarande tidsförhållanden icke kunde anses lämpliga för genomförandet av ett sådant förslag, syntes det dock nämnden angeläget, att förslagets utarbetande skedde omedelbart, då den sakkunskap i frågan, som inom nämnen förvärvats, kunde tillgodogöras vid uppgörandet av nödiga riktlinjer för arbetet och möjlighet funnes att anförtro detta åt en person, som genom deltagande i tävlingen vore förtrogen därmed.

Nämnden hemställde i följd därav i en till fullmäktige den 19 februari 1921 avlåten skrivelse, att fullmäktige ville hos bankoutskottet göra framställning om medgivande för fullmäktige att för omförmälda ändamål disponera ett belopp av högst 10 000 kronor. Fullmäktige anslöto sig till nämndens förslag och överlämnade detsamma till 1921 års bankoutskott, som i utlåtande nr 23 hemställde om bemyndigande för fullmäktige att för fortsatt utredning av frågan om Helgeandsholmens ordnande använda ett belopp av högst 10 000 kronor. Utskottets hemställan blev emellertid avslagen av båda kamrarna.

Resultaten av
1920 års
tävling.

Ehuru frågan om fullföljandet av nämndens arbete sålunda var förfallen, framlade tre ledamöter av nämnden, nämligen herrar Curman, Tengbom och Westman, sedermera en den 15 december 1921 dagtecknad *sammanfattning av tävlingens resultat*, vilken sammanfattning innehöll vissa riktlinjer, efter vilka utarbetandet av ett definitivt förslag syntes böra ske.

Berörda sammanfattning var av följande innehåll:

»Genom den belysning, som tävlingen givit, synes oss framgå, att en väsentlig förbättring i estetiskt avseende kan ernås, men att en sådan kräver ganska genomgripande ändringar av holmens och byggnadernas nuvarande utseende och kommer att betinga icke oväsentliga kostnader. Vål inseende att något anslag för dylikt ändamål under nuvarande tider ej kan väntas, hava undertecknade, såsom tillkallade sakkunnige, dock velat vid avslutningen av arbetet lämna följande sammanfattning av våra synpunkter i frågan, under förhoppning att densamma kommer att återupptagas, då gynnsammare omständigheter föreligga:

Vid en överblick över resultatet stannar man vid, å ena sidan de tre med första, andra och tredje pris belönade förslagen (av arkitekterna Edoff, Asplund och Borgström resp.), vilka förslag ej synas var för sig kunna ge den väntade lösningen av problemet, men av vilka, genom en samarbetning av de olika uppslagen, en god lösning borde kunna utvinnas, å andra sidan ett inköpt förslag (av arkitekt Östberg), vilket genom sina stora avvikelser

från programmets fordringar ej kunnat belönas med pris, men vilket med sitt radikala sätt att lösa frågan innehåller beaktansvärda uppslag. För frågans ytterligare belysande hade det varit önskvärt, om en av de tre förstnämnda förslagsställarna kunnat givas i uppdrag att utarbeta ett sådant förslag, som ovan antytts, och vilket därefter kunnat prövas jämsides med det mera långtgående Östbergska.

Tävlingen har i många avseenden klarlagt vår uppfattning i frågan, och som ett uttryck härför vilja vi, utöver vad av bedömningsprotokollet framgår, ange de riktlinjer efter vilka utarbetandet av det nämnda förslaget enligt vår mening borde ske.

Norrbro bör arkitektoniskt starkt framhållas som monumental trafikled mot slottet. Detta kan ske genom planets framför riksdagshuset sänkning under norrbroplanet, genom accentuerande av barriärernas slutpunkter vid Gustav Adolvs torg samt genom skulpturala utsmyckningar å barriärplintarna utefter bron, ävensom genom trädplanteringar utmed västra sidan för att erhålla jämvikt mot Strömparterrens trädbestånd.

Förbindelsen mellan Norrbro och riksdagshusplanet sker genom ramper eller trappor, vilkas utformning för övrigt måste närmare studeras.

För att minska det ogynnsamma förhållandet mellan vattenyta och kajhöjd, böra kajerna utefter Stora och Lilla Norrström även sänkas under norrbroplanet, eventuellt under riksdagshusplatsen, och de därigenom uppkomna lägre terrassplanen planteras. De delar av kajerna, som ligga utefter riksdagshusets sidofasader, böra även sänkas, men då tekniska svårigheter torde yppa sig att sänka dessa till önskat djup ända intill fasadmurarna bör övervägas, om de ej lämpligen kunna uppdelas i tvenne olika höjdplan.

I samband härmed bör undersökas hur kajerna kring riksbanken, beträffande vilka ingen tillfredsställande lösning framkommit, skola kunna befrias från sitt nuvarande hårda och stela utseende.

Platsen framför riksdagshuset bör anordnas så, att axeln mot dettas mitt ej starkt framhäves. Placerandet av ett större monument i denna axel är därför uteslutet, men uppställande av tvenne låga monument, brunnskar eller dylikt å ömse sidor om mittaxeln torde vara lämpligt. Idén med en ytterligare sänkning av platsens mittparti, så som andre pristagaren försökt, synes förtjänt att närmare prövas.

Strömparterren bör mera strängt ordnas. Trädbeståndet gallras och utsikten över parterrens mitt från Norrbro göres intressantare. Tredje pristagarens förslag med en mindre vattenspegel ute vid strömkanten ävensom anordnandet av ett skulpturalt fondparti i mittaxeln överväges.

Den s. k. puckeln bör även strängare ordnas och intimare anslutas till den sänkta kajen.

Utformningen av bron i Drottninggatans förlängning med ett spann ävensom bron till Mynttorget som stenbro göres till föremål för närmare studium.

För själva riksbyggnadernas behandling torde vara svårt att uppdraga alltför bestämda riktlinjer. Borttagandet av de silhuettgivande prydnaderna ovan barriärlinjerna synes vara ett tämligen erkänt önskemål, men hur långt ett radikaltare ingripande i själva arkitekturen kan drivas med hänsyn till de praktiska möjligheterna kan knappast avgöras utan ett mer ingående studium av byggnader och byggnadsritningar. Av tävlingen framgår emellertid, att riksdagshuset skulle på ett vackrare sätt samarbeta med slottet, om huvudfasaden icke vore så starkt uppdelad i partier och att fasaderna i övrigt gäves en lugnare, mer enhetlig behandling. I samband därmed bör under-

sökas möjligheten av barriärens ovan taklisten borttagande och anbringande av låga synliga tak å byggnadskropparna.

Här uppdragna riktlinjer äro ingalunda avsedda att vara strängt bindande för ett eventuellt nytt förslags utarbetande. Nya synpunkter, som framkomma under arbetets gång, kunna givetvis medföra ändringar och jämkningar i de möjligheter för frågans lösning, som här antytts.»

Nämnden för utredning av frågan om Helgeandsholmens slutliga ordnande upplöstes den 16 februari 1922. Kostnaderna för nämndens verksamhet hade belöpt sig till sammanlagt 37 004 kronor 73 öre.

Frågan om Helgeandsholmens ordnande har efter år 1921 icke varit föremål för behandling inom riksdagen.

Motionen.

I den nu föreliggande motionen har — efter erinran att riksdagen år 1935 kunde fira sitt 500-årsminne — framhållits, att tidpunkten nu syntes vara inne att taga under omprövning angelägenheten av att på ett värdigt sätt ordna kring riksdagens hus. Härom yttrar motionären vidare följande:

»Mycken strid ur olika synpunkter har stått kring riksdagshusets förläggning. En äldre generation av huvudstadens inbyggare, som minnes Helgeandsholmen från slutet av förra århundradet, har haft svårt att försona sig med att riksdagshuset uppfördes å denna plats. Hur framtida släkten komma att se på detta spörsmål, undandraget sig vårt bedömande. I vart fall kan gjort ej ändras. Den svenska riksdagen kommer säkerligen att för långa tider ha sitt hem å Helgeandsholmen. Under sådana förhållanden är det knappast försvarbart, att platsen kring riksdagshuset får förbliva i det ofullbordade och torftiga skick, i vilket den befunnit sig ända sedan århundradets början. Ur estetisk synpunkt är planen kring riksdagshuset synnerligen både krävande och ömtålig. Slottet, Norrbro, strömmarna, Gustav Adolfs torg, byggnadernas centrala uppgift i statslivet — allt utpekar Helgeandsholmen såsom den plats i huvudstaden, där alldeles särskild omsorg måste nedläggas på att tillgodose skönhetssynpunkter. Frågan torde vara, om någon plats överhuvud taget i hela vår vackra huvudstad ställer större anspråk på monumentalitet än just denna. Och dock synes det mig, som om man utan överdrift måste säga, att en ur berörda synpunkter mera styvmoderligt behandlad plats knappast står att uppleta i Stockholm.

Redan entrén från Norrbro verkar ofullbordad och sorgesam. Stenracket med de svarvade småpelarna och kulorna har väl varit avsett att ansluta sig till racket å Norrbro, men har såsom en fristående förekomst vid gränsen mellan gatan och planteringen en prägel av sällspord banalitet. Värst verka i det sammanhanget måhända stensocklarna till några obefintliga skulpturer. Folkhumorn döpte dem redan från början till »kommoderna». Måhända kan man nu glädja sig över att några statyer aldrig blivit uppsatta å dem, ty därmed skulle anordningen fått över sig en prägel av fortbestånd, som varit beklaglig. Men å andra sidan kan man rimligen icke låta dem ännu ett kvartssekel stå kvar som en utmaning mot känslan för en smula värdighet och skönhet kring en av de centralaste platserna i huvudstaden.

Planteringen framför riksdagshuset skulle kunna göras utomordentligt vacker, särskilt om något mera av avskildhet förlänades området i fråga.

Nu håller den i intel hänseende måttet med andra offentliga planteringar. Särskilt ter sig den grusade planen framför huvudentrén tröstlös och ful.

Den mot Norrström vettande höga stenbarriären skämmer ett av de naturligen vackraste partierna av själva strömmen — en sänkning av den konstgjorda marknivån närmare vattnets yta skulle i hög grad verka förskönande, vare sig man ser från riksdagsplanen eller från Strömgatan—Gustav Adolfs torg. Ett besök å den s. k. puckeln å holmens nordligaste del kan övertyga om riktigheten av denna uppfattning.

Slutligen kan man i detta sammanhang ej bortse från riksbroproblemet. Alla torde vara eniga om att det nuvarande provisoriet skapat en av de allra fulaste bilderna inom huvudstadens centrala delar. Från riksdagsplanen leder en anskrämlig trappa ned till riksbrons nivå. Eu annan trätrappa för från vad jag skulle vilja benämna Riksgatan — trafikleden mellan riksdagen och riksbankens hus — ned till bron. Och sedan kommer själva bron, om vars utseende några särskilda omdömen knappast behöva fällas.

Enligt min uppfattning bör riksdagen nu vidtaga åtgärder för att få riksdagshusets omgivning ar ordnade på ett sätt, som svarar mot platsens monumentala karaktär och byggnadens uppgift att vara den svenska folkrepresentationens säte. Oavsett om några särskilda högtidligheter komma att förenas med riksdagens halvtusenårsjubileum eller icke, synes denna angelägenhet icke böra undanskjutas. Men klart är, att om, såsom sannolikt väl blir förhållandet, detta märkliga minne i vår historia kommer att samla gäster från när och fjärran, så är det hög tid att vidtaga åtgärder för att frågan blir med det snaraste löst.

Förmodligen skulle det anses förmätet av en enskild motionär att närmare söka skissera planen för ett ordnande av platsen kring riksdagshuset. Av den på sin tid anordnade tävlan härom synes mig framgå, att flera var för sig tilltalande utvägar kunna tänkas. Jag har anledning att tro, att under det årtionde, som förflutit sedan avslutandet av nyssnämnda tävlan, planer mognat och fördjupats, som skulle komma att bidra till en synnerligen god lösning, därest frågan nu upptages till en mera definitiv prövning. Vid de ingående överväganden, som jag under åtskilliga år ägnat detta problem, har jag emellertid kommit till den bestämda uppfattningen, att en tillfredsställande lösning måste omfatta ej blott ordnandet av planen framför och omkring riksdagshuset utan jämväl byggandet av riksbron — den sistnämnda en angelägenhet, som närmast ankommer på Stockholms stad, men som säkerligen kan ordnas under samarbete med dem, som få till uppgift att göra upp en plan för hela problemets lösning.»

Motionären har härefter anför t, att i ordnandet av planen framför riksdagshuset efter hans uppfattning borde ingå resandet av ett monument till hugfästandet av Engelbrektsminnet. Skälen härför hava i motionen utförligt utvecklats; och tillåter sig utskottet att i detta avseende hänvisa till motionen.

I anslutning till förslaget om resande av Engelbrektsmonumentet har motionären vidare — efter erinran om förberörda donation för anordnande av ett nationalmonument framför riksdagshuset — framhållit, att frågan om Engelbrektsminnets hugfästande i samband med ett dylikt nationalmonument borde göras till föremål för överväganden och förhandlingar med förvaltarna av donationen. Det syntes efter motionärens uppfattning icke vara uteslutet,

att önskemålet om Engelbrektsminnets hugfästade kunde samarbetas med nationalmonumentsidén, sådan denna uppfattats av donatorn.

De åtgärder, som syntes påkallade för ordnande av de i motionen berörda angelägenheterna, hava av motionären sammanfattats på följande sätt:

»1:o) Planen framför och omkring riksdagshuset bör ordnas på ett estetiskt tilltalande och platsens monumentala karaktär motsvarande sätt.

2:o) Förhandlingar böra inledas med Stockholms stads vederbörande myndigheter om riksbrons byggande, därvid samarbete bör sökas i syfte, att riksbron må få en anordning, som harmonierar med anordningarna kring riksdagshuset.

3:o) Ett nationalmonument till hugfästade av Engelbrektsminnet bör resas på lämplig plats framför riksdagshuset.

4:o) Undersökningar böra företagas genom underhandlingar med målsmännen för nationalmonumentsfonden om möjligheter att för nyssnämnda ändamål få taga i anspråk fondens medel.

5:o) Med hänsyn till åtgärdernas omfattning och den relativt begränsade tid, som återstår till tidpunkten för firandet av den svenska riksdagens halvtusenårsminne, böra de nödiga förarbetena så bedrivas, att förslag i ärendet må kunna föreläggas 1929 års riksdag.»

Slutligen har motionären anfört, att, då det syntes få anses självfallet, att riksdagen genom egna organ ville handhava dessa angelägenheter, förarbetena i fråga syntes böra uppdragas åt riksgäldsfullmäktige, som, med tillkallande av lämpliga hjälpkrafter, säkerligen vore i stånd att ombesörja nödiga utredningar.

*Fullmäktige
i riksgälds-
kontoret.*

Över ifrågavarande motion har utskottet inhämtat yttrande av fullmäktige i riksgäldskontoret. I nämnda yttrande hava fullmäktige — efter erinran om frågans behandling genom den förut omförmälda nämnden för Helgeandsholmens ordnande samt vid 1921 års riksdag — vidare anfört följande:

»Fullmäktige vilja vidare erinra om, att en viss osäkerhet råder beträffande gränsen mellan de områden på Helgeandsholmen, som tillhöra staten och Stockholms stad. Då denna fråga emellertid torde kunna regleras genom avtal med staden, synes densamma icke utgöra något hinder mot vidtagandet av åtgärder i det syfte, som i förevarande motion äro angivna.

I likhet med motionären finna fullmäktige synnerligen önskvärt, att åtgärder vidtagas för ordnande av riksdagshusets närmaste omgivning på ett sätt, som svarar mot platsens monumentala karaktär. Den utredning, som för ändamålet erfordras, torde i hög grad underlättas genom det resultat, den ovan omförmälda tävlingen givit. Fullmäktige, vilka i frågans nuvarande läge anse sig sakna anledning ingå på en närmare granskning av de olika, av motionären berörda frågorna, få sålunda för sin del tillstyrka den ifrågasatta utredningen, som lämpligen synes böra verkställas genom fullmäktiges försorg. Vid bifall till motionen torde bemyndigande böra lämnas fullmäktige att av anslaget till riksdags- och revisionskostnader bestrida de med utredningen förenade kostnaderna.»

I en till utskottet ingiven skrivelse har herr *Lindhagen* anhållit, att utskottet vid behandling av den föreliggande frågan måtte taga kännedom om en av honom vid innevarande års riksdag väckt motion i ämnet (nr 225 i första kammaren). Sistnämnda motion, vilken hänvisats till tillfälligt utskott, innefattar hemställan, »att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt inleda underhandlingar med Stockholms stad om gemensamt samarbete med staten på sätt i motionen beröres för ordnandet av trakten kring riksdagshuset samt uppförandet av ett nationellt mänskighetsmonument framför detsamma».

Utskottet delar den uppfattning, som i den till utskottets prövning föreliggande motionen uttalats i fråga om önskvärdheten av ett tillfredsställande ordnande av riksdagshusets omgivningar, samt finner liksom motionären tiden nu vara inne för en mera slutlig behandling av frågan om de åtgärder, vilka i sådant avseende böra vidtagas. Det synes utskottet också kunna uppställas såsom ett önskemål, att frågan härom kan företagas till avgörande inom sådan tid, att erforderliga arbeten såvitt möjligt hinna slutföras före tidpunkten för riksdagens 500-årsjubileum. *Utskottet.*

Enligt motionärens förslag skulle den ifrågasatta utredningen rörande Helgeandsholmens ordnande avse *dels* ordnandet av planen framför och omkring riksdagshuset jämte en lösning av den i samband därmed stående frågan om riksbrons utförande, *dels ock* resandet framför riksdagshuset av ett nationalmonument till hufvudstaden av Engelbrektsminnet.

De sålunda angivna spörsmålen synas emellertid kunna betraktas såsom två från varandra skilda frågor. Frågan om Helgeandsholmens ordnande synes utskottet vara av beskaffenhet att böra bedömas från mera allmänna synpunkter än dem, som finge anläggas, därest man från början utginge från att ett nationalmonument borde resas framför riksdagshuset. Vid en i detta avseende fullt förutsättningslös utredning torde komma att framgå, huruvida ett skulpturverk kan eller bör ingå såsom ett led i platsens utsmyckning, och sålunda bättre förutsättningar skapas för ett ställningstagande till frågan om åstadkommande i detta sammanhang av ett nationalmonument och om den karaktär, ett sådant — om det finnes böra komma till stånd — lämpligen bör erhålla.

Vidkommande härefter ordnandet av planen framför och omkring riksdagshuset, vill utskottet i anslutning till det nyss anförda tillstyrka, att utredning snarast möjligt åvägbringas rörande de åtgärder, vilka lämpligen böra vidtagas för att giva platsen ett utseende, som svarar mot dess karaktär och som i större utsträckning än vad för närvarande är fallet tager hänsyn till dess läge i slottets närhet. I fråga om de riktlinjer, efter vilka en lösning av frågan bör sökas, torde några bestämda anvisningar för närvarande icke kunna givas. Härvidlag synas emellertid de resultat, som vunnits vid den förut omnämnda tävlingen rörande Helgeandsholmens ordnande och vilkas huvud-

drag angivits i den av arkitekterna inom prisnämnden verkställda, här övan återgivna sammanfattningen, kunna i viss mån tjäna till vägledning. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, synas tävlingsresultaten närmast peka på, att en sänkning av riksdagshusets plan i förhållande till Norrbro borde övervägas. Emellertid torde vid utredningen även böra prövas, huruvida en tillfredsställande lösning av problemet kan vinnas utan dylik sänkning.

I detta sammanhang torde böra framhållas, att en prövning av skilda uppslag av mer eller mindre genomgripande art givetvis bör ske med hänsyn tagen bland annat till kostnaderna för olika lösningar samt till förslagens verkningar ur stadsplane- och trafiksynpunkter.

Givetvis måste det, såsom i motionen framhållits, anses i hög grad önskvärt, att i samband med ordnandet av planen framför och omkring riksdagshuset även frågan om riksbrons byggande må vinna en tillfredsställande lösning. I sådant syfte torde under utredningens gång böra sökas samarbete med Stockholms stads vederbörande myndigheter, varvid bör eftersträvas brons utförande på ett sätt, som i möjligaste mån harmonierar med de anordningar på Helgeandsholmen, vilka anses böra komma till utförande. Därest det emellertid skulle visa sig, att den nya riksbron på grund av de särskilda förhållandena, som inverka på dess anläggande, icke kan färdigställas inom den närmaste framtiden, lär denna omständighet icke böra utgöra hinder för framläggande av förslag om ordnandet av riksdagshusets omgivning i övrigt.

Samarbete med Stockholms stad bör vidare åvägabringas dels för lösande av frågor, som möjligen kunna uppstå med anledning av den utav fullmäktige i riksgäldskontoret påpekade ovissheten beträffande gränsen mellan staten och Stockholms stad tillhöriga områden å Helgeandsholmen, och för behandling av frågan om fördelningen av kostnaderna för de åtgärder, vilka böra ifrågakomma, dels ock i den mån sådant samarbete med hänsyn till ärendets betydelse i stadsplane- och trafikhänseende eller eljest kan anses erforderligt.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår, innefattade åtskilliga av de förslag, vilka framlades i samband med förenämnda tävling rörande Helgeandsholmens ordnande, även förslag till mer eller mindre omfattande ändringar av själva riksdagshuset. Med avseende å denna fråga vill utskottet uttala, att även om ett ordnande av riksdagshusets omgivning givetvis kan tänkas nödvändiggöra vissa ändringar å själva byggnaden, utredningen icke synes böra taga sikte på några mera genomgripande omläggningar beträffande byggnadens arkitektoniska utformning. Någon förflyttning av riksdagshusets huvudingång synes icke böra ifrågakomma.

Vad angår sättet för utredningens verkställande, delar utskottet motionärens mening, att densamma bör uppdragas åt fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka böra äga att för utredningen tillkalla erforderlig sakkunskap utom fullmäktiges krets. Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, har

emellertid byggnadsstyrelsen tidigare haft att taga ståndpunkt till frågor rörande Helgeandsholmen, och enligt vad utskottet erfarit har styrelsen under innevarande år på grund av remiss å en hos Kungl. Maj:t gjord framställning haft under prövning ett förslag rörande holmens ordnande. Med hänsyn härtill synes det vara önskvärt att vid utredningen samarbete i lämplig form åvägbringas med byggnadsstyrelsen.

På sätt fullmäktige i riksgäldskontoret föreslagit, torde kostnaderna för utredningen böra bestridas från förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus. Att för utredningskostnaderna bestämma visst maximibelopp synes icke vara erforderligt eller möjligt. Det må emellertid i detta sammanhang erinras, att fullmäktige i sin till 1921 års bankoutskott gjorda framställning om medel för bearbetande av resultaten utav den då slutförda tävlingen förutsatte, att kostnaderna för nämnda bearbetning icke skulle komma att överstiga 10 000 kronor.

Med hänsyn till vad förut anförts torde utredningen givetvis böra bedrivas med skyndsamhet. Det synes vara önskvärt att, om så befinnes möjligt, förslag i ämnet må kunna framläggas vid 1929 års riksdag.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 347, må
dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i samråd med byggnadsstyrelsen skyndsamt verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om åtgärder för ett tillfredsställande ordnande av riksdagshusets omgivningar;

dels ock bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus bestrida de för ändamålet erforderliga kostnaderna.

Stockholm den 3 maj 1928.

På bankoutskottets vägnar:

C. E. SVENSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar C. E. Svensson, Gustafsson i Stensholm, Sandler, Lindgren, Dalberg*, Andersson i Hedsta*, Abrahamsson och Bodin;

från andra kammaren: herrar Borggren*, Winkler, Lovén, Wikström, Kloo, Thore, Heiding och Eklund.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation:

av herr *Lovén*, som yttrat:

»Med åberopande av den uttömmande motivering, som motionen innehåller beträffande ordnandet av riksdagshusets omgivningar, och då jag är av den meningen att i detta ordnande även bör ingå resandet av ett nationalmonument av den beskaffenhet som vid blivande utredning kan finnas lämplig, har jag ansett, att utskottet hort på följande sätt sammanfatta de åtgärder, vilka borde bliva föremål för den tillstyrkta utredningen:

1:o) Planen framför och omkring riksdagshuset bör ordnas på ett estetiskt tilltalande och platsens monumentala karaktär motsvarande sätt.

2:o) Förhandlingar böra inledas med Stockholms stads vederbörande myndigheter om riksbrons byggande, därvid samarbete bör sökas i syfte, att riksbron må få en anordning, som harmonierar med anordningarna kring riksdagshuset.

3:o) Ett nationalmonument bör resas på lämplig plats framför riksdagshuset.

4:o) Undersökningar böra företagas genom underhandlingar med målsmännen för nationalmonumentsfonden om möjligheter att för nyssnämnda ändamål få taga i anspråk fondens medel.

5:o) Med hänsyn till åtgärdernas omfattning och den relativt begränsade tid, som återstår till tidpunkten för firandet av den svenska riksdagens halvtusenårsminne, böra de nödiga förarbetena så bedrivas, att förslag i ärendet må kunna föreläggas 1929 års riksdag.

I anslutning härtill har jag yrkat, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 347, må
dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i samråd med byggnadsstyrelsen verkställa och till bankoutskottet vid 1929 års riksdag inkomma med förslag till ordnande av de angelägenheter, som avses i punkterna 1—5 här ovan,

dels ock bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus bestrida de för ändamålet erforderliga kostnaderna.»